

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Sacerdotale Ad consuetudinem S. Romanæ Ecclesiæ
aliarumque ecclesiarum ex Apostolic[a]e bibliothec[a]e ac
Sanctorum Patrum iurium sanctionibus, &
ecclesiasticorum doctorum scriptis ...**

Venetiis, 1579

Tractatus computi ecclesiastici.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40307

mo zi am agi mus, D oulcis virgo Maria.

Tractatus computi summam excerptus ex computo Reuerendissimi patris domini Guillelmi Durantis episcopi

Autunensis, valde necessarius sacerdotibus.

Noniam, sicut ait beatus August. 38. dist. Que ipsis. Sacerdotes cōputuz scire tenent: alioquin vix in eis nomen sacerdotis constabit. Sub quo uerbo notitiā cursus tps lunę, & calēdarij intelligimus: qm̄ cōputus est scientia certificandi tempus fm̄ solis & lunę progressum: Idcirco ad simpliciū sacerdotū instructionē, de hoc aliqua clāro cōpendio perstringemus, prout ad vsū ecclēsię dinoscitur pertinere. **D**i autē computus a cōputo, quia in ipso cōputando procedimus, non quia in ipso cōputare doceamur. Et est duplex cōputus. s. astronomicus, seu philosophicus: & vulgaris, seu ecclesiasticus: sed de astronomico, nil ad p̄ns. Vulgaris computus est scientia distinguendi tempus certa rōne, siue scientia tēporis discretus, fm̄ ecclēsię vsū. Tempus est mora motus rerum variabilū: cuius partes decem esse dicuntur, s. annus, mensis, septimana, dies, quadrans, hora, punctum, momentum, vncia, & atomus. Annus continet duodecim menses: quinquagintaduas septimanas, & diem vnum: trecentos sexagintaquinque dies, & sex horas & que dam momenta. **M**ensis cōtinet quatuor septimanas, vel paulo plus. Septimana septem dies. Dies quatuor quadrantes. **Q**uadrās sex horas. **H**ora quatuor pūcta. **P**ūctum decē momenta. **M**omētū duodecim vncias. **V**ncia quadraginta septē atomos. **A**tomus indivisibilis est: nam atomos gręce indivisio latine dicitur: **A**nni ergo solaris fere duodecima pars mensis est. **S**eptimana vero est fere quarta pars mensis. **D**ies naturalis septima pars septimanę. **Q**uadrans quarta pars diei naturalis. **H**ora sexta pars quadrantis. **P**unctum quarta pars horę. **M**omentum decima pars puncti. **V**ncia duodecima pars momenti. **A**tomus quadraginta septima pars vncię. **R**eterum duplex est annus. s. solaris, & lunaris.

¶ q 2 **C** In

De diuersis anni nominibus

Incipit primus Tractatus de Anno.

Quid sit annus solaris. Cap. 1.

Annus est solis anfractus, cum peractis trecentis sexaginta quinque diebus, sex horis, et quibusdam momentis ad eadem loca se derum redit. Ergo annus, quod mensibus in se recurreret, uoluitur ab antiquo, quod est circuli, et eo is: quasi circulariter rediens. Annus sunt diuersos diuersa huius initia: quasi arabes et egyptij illum ichoat post solstitium estiuale, scilicet a septembri, pro eo quod legit arbores in principio mundi fructum habuisse: et quod hoc in septembri contingit, putat tunc mundum factum fuisse: ideoque ibi incipiunt annum. Romana uero populi Romani annum a Ianuario inceperunt, pro eo quod tunc uel paulo ante sol nobis incipit appropinquare. Iudei a martio inceperunt: quod in eo conditus est mundus. Et ideo dicitur quod decimus octauus dies eius est primus dies seculi. Quos omnes quo ad aliquam computationem imitatur. Ipsi namque a septembri incipiunt rursus lunares, et embolismos, et epactas, et omnes annos lunares. A Ianuario uero incipiunt aureum numerum, et quasdam litteras officiales: a martio regulares solares et curretes, et quasdam litteras officiales: putat in seculo da parte apparebit. Sane quidam moderni ob reuerentiam saluatoris computant annos a natiuitate eius. Alij uero ab eius incarnatione, et annuntiatione. S. Marię: quoniam illa dixit, Ecce ancilla Domini, et statim enim fuit Christus deus et homo, et plenus spiritu sancto.

De diuersis nominibus anni. Cap. 2.

Annorum alius est naturalis: alius usualis, alius legitimus, alius emergens, alius solaris, alius magnus, alius olympicus, alius iustralis, alius indictionalis, alius iubilens, alius benignitatis, alius eternitatis et glorie. Annus naturalis est cum luna se opponitur: uel sol eclipsis patitur. Usualis siue temporalis est, qui sunt usum hominum, suum initium habet a Ianuario usque ad sequentem Ianuariam. Legimus siue ceremonialis est, qui computatur secundum lunationes ab apulio usque in aprilē. Apulius, n. est primus mensis apud hebreos. Emergens est, in quo aliquod magnam indiget uel alius primus: a quo factum in illius memoria annum incipiunt computare. Solaris die. Annus solaris est spatium in quo circuit sol, et signa zodiaci: quem circulum facit, ut praestitum est, in 365 diebus et fere sex horis: fere dixi, pro quibusdam momenta, que adijciuntur, sicut infra dicitur. Hęc autem sex horę de quarto in quarto annum faciunt unum diem naturales.

billex

bissextille: et annus iste cōis est oībus gētibus: et incipit qualibet die: et qualibet die finitur, trāfactis p̄dictis diebus. Et iste potest etiam dici naturalis.

De signis zodiaci. Cap. 3.

Signa vero p̄dicta sunt ista. Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpio, Sagittari, Capricorn, Aquarius, et Pisces: vnde versus. Hęc sunt signa poli, que semper sunt via soli. Est aries, taurus, gemini, cancer, leo, virgo. Libra, scorpio, chiron, capricorn, vrnula, pisces. Et nota qd celi habitatio stat circulozū distincta zonis: Zonę autē ipse sunt quinque: que ideo zonę, vel circuli appellant: qd in circundactione spherę existunt. Zodiacus autē circulus est, qui ex linearum quinque angulis, et ex linea cōstat. Rursus zodia gręce dicitur aial, siue signum latine: inde zodiacus dicitur aial, seu signifer circulus, ex eo qd in medio firmamēti sunt duodecim signa per transversum posita, equaliter per circuli distincta: qd formis et nominibus aialū designatur: qd sol intrans in illa proprietates aialū quodāmodo fortitur: vel qd stelle in signis dispositę sunt aialū figuris.

Signū autē dicitur duodecima pars zodiaci. Sol quidem intrat in aliqd de p̄dictis signis quolibet mense in 15. calen. sicut in ecclesiasticis. vnde in martio intrat in arietē 15. calen. aprilis: in aprii intrat taurus 15. cal. maii: et sic per ordinē mēsiū et signozū. **P**rimū igitur signum est aries, in quo sol dicitur esse factus: et in quo signo est sol circa principia veris, sic dicitur: qd sicut aries est aial retro debile hñs ante aliquid roboris: sic sol in tpe. i. in principio arietis, habet debiles vires pp̄ frigus eius fortitudinem minuens: anteriora vero, que estatem respiciunt, aliquid fortitudinis, i. caloris habent. Vel sicut aries in hyeme cubat in latere sinistro: in vere autē incipit cubare in dextro: sic sol ante illud tempus moratur in sinistro latere firmamenti. s. in meridie: tunc vero intrat latus dextrum. s. versus aquilonem. **S**ecundum signum est taurus, sic dicitur, quia sicut taurus fortior est ariete, sic fortioris est efficacitę sol in illo tempore quo ad nos, qd in p̄cedenti. Merantē ante est efficacior quaz post: sicut taurus ante fortior est qd retro. **T**ertium gemini, sic dicitur, qd illo tpe vis solis geminatur: Incipit. n. esse calidus et siccus esse ctive: Vel quia tunc p̄cipue res geminantur, idest multiplicantur. Aues enim et aialia fętum producant. Vel pp̄ geminos siue duos gradus,

¶ q 3 dus,

De signis zodiaci

duz, quibus sub illo signo magis, q̄ sub alio sol eleuatur a terra.
Quartū cancer, sic dictum, qz cancer est aial retrogradum, &
sol tunc retrogreditur discedens a nobis, cum prius appropin-
quauerit nobis. **Q**uintū leo, sic dictuz, qz leo est aial crudele
& semper febricitans: sic & tps illud crudele & generans febres.
Septimū virgo: qz sicut virgo nil generat: sic tps illud steris-
le nil homi generat: generata tñ maturefcere facit. Est. n. tempus
canicularium dierum. **S**eptimū libra, sic dictū ab equalita-
te mensis ipsius: qz sole ibi existente, dies & nox eque pondera-
ta est: qm̄ tñc est equinoctiū autūnale. **O**ctauus est scorpius,
sicut. n. scorpius venenosus est & pungit, sic tps illud morbosus
est pp̄ inequalities aeris. Est. n. mane frigus pungens: & in me-
ridie calor vrens. **N**onū sagittarius, sic dictū, qz venatio,
que per sagittarios fit, plerunqz tunc exercetur, vel pp̄ fulgura,
que tunc sepe cadunt, que itaici sagittas vocant. **D**ecimus
capricornus, sicut. n. capricornus in abruptis montibus, siue in
excelsis precipit ijs pascitur, sic sol tunc est in altissimo gradu ver-
sus meridies, vel sicut capricornus montes solet ascendere: sic
sol tunc ad nos ascendere incipit. **U**ndecimus est aquarius,
sic dictū, qz tps illud aquis & ventis abundat. **D**uodecimus
est pisces: quia sicut piscis est aial aquaticum, sic & tps illud pp̄
multas pluias aquaticum est, vel quia tunc aquis resolutis tps
est piscationis. **T**erum licet, sicut patet ex premisis, signa e-
qualia sint sm̄ astronomicos, ecclesia tñ illa nō ponit equalia,
nam qñqz plures dies sunt in vno signo q̄ in alio. cū vnus men-
sis plures dies habeat, q̄ alius. Unde plures erunt gradus vs-
nus q̄ alterius signi. Gradus aut̄ dī spatium, quo sol motu suo
trāsīt in zodiaco die naturali. Ex iā dictis facile sciri p̄t in quo-
to gradu alicuius signi sit sol quocūqz die. **De bissexto.** c. 4.
Porro dies bissextilis, de qua dictum est, dī bissextilis, sedm̄
philosophos, quasi ex bisse momentozū collecta: quod sic
poterit comprehendī. Sol. n. in quolibet signo moratur 30. die-
bus, & 30. tricientibus horarū, & triginta bisse momentozū: & trīs
est tertia pars alicuius rei p̄statis ex tribus partibus. Bisse ve-
ro sunt duę partes, sed multiplicatis duodecies 30. diebus ha-
bemus 360. dies, 30. trientes horarū p̄stitunt 10. horas, que
multiplicatę duodecies, faciunt 5. dies, 30. bisse momentozū
continet

hinc viginti momenta et duo puncta: si multiplicatis duodecim duobus punctis hinc sex horas ex bisse momentorum collectas: quod de quarto in quartum annum constituent unum diem, qui dicitur bissextus.

Cursum hinc Iohannes per singulos annos crescit pars quarta assis: ac ubi quarto anno assis completa fuerit, bissextum unum facit: et ideo per quatuor annos unus bissextus adiectus est. Dicitur autem esse hinc eum bissextus: quia bis sexies ductus assis facit, quod est unum dies. In quo loco calendarii poni debeat illa dies, his versibus continetur.

Bissextum sexte maris tenere calendae.

Posteriore die celebrantur festa Martii.

Hoc est dicere, quod illa festa, ubi dicitur in calendario, calendarum Martii, debet poni dies bissextus: et tunc stamus sine sedemus duobus diebus supra illa festa: sed festum sancti Martii, quod dicitur illa die celebrari, celebratur tamen in sequenti, ita scilicet quod inter ipsius festum et vigiliam nullum sit medium, extra de versibus, quod sunt. Hoc interest, scilicet, utrum ipsius festum in prima, vel in secunda die predictarum duarum celebretur: sed regionis in hoc consuetudo servat.

Iohannes dicit, quod e sexto nonas Martii usque in diem calendarum Ianuarii longum cursum bissextus apponitur: atque inde detrahitur. Si autem volumus scire quantum sit annus bissextus: debemus dividere annos Domini per quatuor, quoties possimus: et si nullus superaverit, tunc erimus in anno bissexti: si autem remanserit, tunc non erit bissextus: unde versus. Anni divisi Domini per quatuor eque demonstrat bissextus qua ratione scias.

Hoc autem verum est hinc illos, qui dividunt annos Domini, incipiendo a natiuitate vel a Ianuario: non hinc illos, qui incipiunt ab incarnatione. Alia est doctrina ad inveniendum bissextus ponet infra: ubi de concurrentibus agitur.

De quatuor temporibus anni. Cap. 1.

Tempora sive partes anni solaris sunt quatuor, scilicet ver, aestas, autumnus, hyems. Dicta autem sunt tempora a conditionis temperamento, eo quod inuicem se humore, siccitate, calore, et frigore continent: hęc et curricula dicitur, quia non stant, sed currunt. Ver dicitur, quia viret. Aestas dicitur ab aestu, id est calore: unde aestas quasi vsta et arida. Autumnus a tempestate vocatur: quia et folia cadunt, et omnia matureseunt. Hyems dicitur ratione hemispherii: quia tunc sol circulo voluitur breviori. Unde et hoc tempus bruma dicitur: quasi brachis, id est brevis: vel a cibo, quia tunc maior est vescendi appetitus: edacitas enim grece bruma appellatur: Primum

De solstitio & equinoctio

cipia aut partium anni fm ecclesiam his versibus continentur,
Festum Clementis hyemis caput est orientis.
Egit hyems retro cathedrato Simone Petro.
Ter fugat Urbanus, estatem Symphorianus.
Id tibi quod restat autumnu tempora prestat.

Hoc est dicere festu Clementis: q est 9. calen. decēbris. est prin-
cipia hyemis, & durat vsqz ad festu cathedre sci Petri: tunc inci-
pit ver: & istud festu ē 8. cal. martij: & ver durat vsqz ad festu festi
Urbani: q est 8. cal. Junij: tunc incipit estas: & durat vsqz ad fe-
stu symphoriani: q est 11. cal. septēbris: tunc incipit autumnus: &
durat vsqz ad festu clemētis, in quo incipit hyems. In his qua-
tuor partibus anni tridua ieiunia celebramus: & ideo ieiunia
quatuor tēpuz appellatur. Ieiuniū veris est in prima septimana
quadragesime. sin quarta feria post cineres. Ieiuniū estatis est
in prima die mercurij post pēte. Ieiuniū autūni est in tertia die
mercurij septēbris. sin quarta feria post festum scē crucis. Ieu-
niū hyemis est in quarta feria post festum S. Lucie. vñ versesh.
Cult crux, Lucia, cineres, charismata dia,
Et det vota pia quarta sequens feria.

Qua-
tuor tē-
pora ie-
iunio-
rum.

Fiunt ad hoc ieiunia in quarta feria: qz Ch̄s a iuda traditus
est: & in sexta feria, qz in ea crucifixus est: & in sabbato, quia tunc
ap̄toruz tristitia de nece saluatoris rep̄itamus: nā si cōpatimur
& pregnabimus. De ps. di. 3. cap. ieiunia. & c. sabbato. Aduentus
antez dñi incipit officia proximiori festo sancti Andree ante vel
post, vel in ipso festo.

**De solstitio & equinoctio, ac varijs tem-
poribus anni diuersis nominibus appellatis. Capitu. 4.**

Ad huc i anno solari p̄tingūt duo solstitia, & duo equinoctia.
Solstitia in estate, & in hyeme.
Equinoctia in vere, & in autumnu.
Est autē solstitiū maxima inēqualitas diei & noctis: siue ingref-
sus solis in capricornū vel cancrū: & dī solstitiū, quasi solis sta-
tio, eo q tunc sole stāte nō crescunt nec minuuntur dies vel no-
ctes. Equinoctiū est maxima diei & noctis equalitas: qz tunc e-
quali spatio horarū p̄sistunt dies: siue ingressus solis in arietē,
vel librā. Ubi aut sit locus solstitiorū & equinoctiorum his versi-
bus cōtinetur. Solstitium decimo Christum p̄git, atque Joannē
nem. Aequa crucis festum dat tempora martis & idus. Hoc
est

est dicere, q̄ solstitiū hyemale est ante natiuitatē xp̄i decem die-
 bus, v̄c̄ 18. cal. Ianuarij. quo tpe sol incipit altiores circulos pe-
 tere: & solstitiū estiuale est ante natiuitatē Jo. Baptistę totidē
 diebus, v̄c̄ 18. calen. iulij: quo tpe incipit sol ad inferiores circu-
 los remeare. Tñ estiuale solstitij dies maximus, sicut & hyema-
 lis dies minimus inuenitur. Sed fm̄ egyptios hyemale est 12.
 cal. ianuarij. fm̄ gr̄ecos 11. calē. Estiuale vero fm̄ egyptios 12.
 cal. iulij: fm̄ gr̄ecos 11. cal. ¶ Itē in festo crucis, vel fm̄ alios
 12. calen. octobris, est equinoctium autumnale, & vbi d̄z in calē.
 idus martij: vel fm̄ alios 12. calen. aprilis est equinoctiū verna-
 le. Olim. n. annus in duas partes tm̄ diuidebatur, sc̄z estiuale, &
 hyemale solstitium: & in duo hemisphera. ¶ Magnū autem
 annus cōpletur reuersis planetis oib⁹ ad loca suę creationis,
 q̄d fit annis non paucioribus 430. ¶ Mundanus vero annus
 erit oibus stellis ad prima loca reuersis, quod fit demū post 15.
 millia annorum. Maḡ dicit in historia Genes̄is, vbi agit de
 ebrietate Noe, q̄ magnus annus impletur p̄ carricula sexcen-
 torum annorum. ¶ Æra, qua vtuntur hispani singulorum an-
 norum est p̄stituta a Cesare augusto: qñ ad primum censum or-
 bē descripsit. Dicta est autē era ab gr̄eco: eo q̄ ois orbis es red-
 dere professus est republicę Romanorum. Prius autem fuerunt
 indictiones: postea gr̄e. ¶ Olympias p̄stituta est apud gr̄ecos
 in Elide ciuitate, Elijs agentibus agones, & quinquennale cer-
 tamen, quatuor medijs annis vacantibus: & ob hoc tps̄ Eliaci
 certaminis olympiadem vocauerūt, quadriennio in olympia-
 de s̄pputato. ¶ Lustrum est pentesimū, i. quinquennium, quod
 quinto anno d̄z condi pp̄ olympiades. Romani nondum erant
 cōsules neq̄ gr̄e. Quinquennale quidē tps̄ ideo sic vocatum: qz
 censu p̄ quinquennium in republica peracto vrbs Romana lu-
 strabatur. ¶ Apud Romanos est annus indictionalis: q̄ ter q̄-
 nos p̄tinet annos, vt infra dicetur, & premisi⁹ est. ¶ Apud he-
 breos est annus iubileus, i. remissionis: qui septenis completis
 annorū hebdomadib. celebrat. ¶ Apud ch̄ianos est ann⁹ be-
 nignitatis & gr̄e, i. quo X̄p̄s venit, & nos sua benignitate rede-
 mit. ¶ Apud sc̄os cōprehensores est annus eternitatis & gl̄ie: i.
 quo exultabunt sc̄i in gloria sine fine. ¶ Kursus sc̄la ḡhationi-
 bus cōstant: sic dicta qz sequuntur: abeuntibus. n. alijs. alii suc-
 cedunt.

cedit. Hoc tps quidē quinquagesimū annū dicunt: quē hebrei
iubileū vocant, vt iā dictū est. Et ob hanc cās hebreus pp vxo-
rē & liberos amans dñm suū aure pertusa seruitio subiugāt: & ser-
uire iubet seculū. i. vsqz ad annū quinquagesimū. **¶** Etas autē
plerunqz dī pro vno anno, & pro septē, & pro centū, & pro quouis
tpe. Unde & etas est, quod de multis seculis instruitur: & ideo di-
ctā est etas, quasi similitudo eui: nam eū est etas ppetua: cuius
neqz initiū, neqz finis noscitur. Derivatū est autē eum ab eonos:
quod apud grecos aliqñ p seculo, & aliqñ ponitur pro eterno.
Proprie vero etas duobus modis dicit: v3 hoīs, sicut infantia,
iuuentus, senectus. Aut mundi: cuius prima etas est ab Adam
vsqz ad Noe: secunda a Noe vsqz ad Abrahā: tertia ab Abrahā
vsqz ad Dauid: & quarta a Dauid vsque ad transmigrationem
Iude in babiloniā: quinta de Iuda vsqz ad aduentū Saluato-
ris in carne: sexta que nunc agit vsquequo mundus iste finiatur.

¶ Incipit secundus tractatus. Et primo de mense. Cap. 1.

Decto de anno, sequitur videre de mense. Est autē mens
spatiū tēporis, quo a p̄hebo p̄hebe recedens, eidē p̄-
pleto suo circulo sociatur. Et dī mensis a mensuran-
do, eo q̄ annus p̄ mēses mēsurat: vel a mēse, quod est
defectus, eo q̄ luna singulis mensibus visu deficit ab humano
vel s̄m Isidor, a mēse grece, quod est luna latine. Apud grecos
enim mēses legitimi non ex solis circulo, sed ex lune cursu com-
merant, quod est de nona ad nonā. Diuidit autē annus p̄ 12. mē-
ses: q̄ sol peragrādo zodiacū. 12. circuit regiones signoz, & in
his 12. mēsisbus cōmorat. Romulus tñ voluit tñ decē esse mē-
ses i anno, incipiēs a martio: quē Marti deo belli, quē patrem
suū esse putabat, dedicauit. Tñ Dauid in 1. fastorum. Tpa digere-
ret cum p̄ditor vrbis i annū, Instituit mēses quoz bis esse suos.
Sed Anna Pompilius vidēs q̄ annus nō bene decē mēsisbus
cōpleat, sup̄addidit duos in principio. s̄. Ianuariuz & februariū.
Ianuarius dī a ianua. 8. dist. ieiuniū, q̄ sicut p̄ ianua intramus
domū: ita p̄ ianuariū intram⁹ annuz: est enī lunes anni. **¶** Fe-
bruarius dī a febris, que tñc de facili cōtingūt, vel a febris
purgationib⁹. Sūt autē februz oblationes factę p̄ mortuis. Ro-
mani autē illo mēse memoriā aiarū habebāt, & eas purgabāt ce-
lebrando exegas mortuozū. **¶** Martius dī a Martie patre Mo-
mili: